

Et (efter)liv med en antropolog

Work-life indviklinger – en samtale med Birgitte Refslund Sørensens nærmeste

Fortalt til Thomas Randrup Pedersen

Kirkegården, Torslunde, Ishøj. Gråkold december eftermiddag. Birgitte Refslund Sørensens gravsted. Det er fire år siden, at jeg stod her sidst. Det var ved Birgittes begravelse. Savnet slår mig; savnet efter at dele tanker, undren, nysgerrighed, forbløffelse, indignation – og selvfølgelig latter og (indforståede) smil. I 2017 fik Birgitte symptomer på amyotrofisk lateral sklerose (ALS) og hendes helbred blev hurtigt forværret frem til hendes alt for tidlige død i 2019. Birgitte blev 59 år.

Fra 2010 til 2017 arbejdede jeg tæt sammen med Birgitte på to forskningsprojekter ved Institut for Antropologi i København. Først som Birgittes forskningsassistent og sidenhen som hendes ph.d.-studerende. Jeg har flere mellemværender med Birgitte. Ét er, at Birgitte og jeg havde talt om at skrive en artikel om Birgittes virke. Mange benspænd senere tegner denne artikel et miniportræt af Birgitte som antropolog set gennem hendes nærmestes øjne. Artiklen består mestendels af et interview med Birgittes ægtefælle Vicente og datter Malene. Formålet er ikke så meget at mindes som at give indsigt i de aftryk et liv som antropolog kan sætte på ens allernærmeste – også efter døden.

Vicente og Malene byder på kaffe og kage i hjemmet i Torslunde. Den tomme plads ved sofabordet gør Birgittes fravær mærkbart nærværende. Birgittes forskerliv spænder over henved 30 år. Regionalt fylder Sri Lanka mest. Tematisk fylder blandt andet genopbygning af krigs- og katastroferamte lande samt problematikker om veteraner og civil-militære relationer i Danmark. Forskningsfeltene materialiserer sig i hjemmets bøger og etnografika. Jeg spørger til de etnografiske genstande.

M: “Der er jo buddhaer og elefanter alle vegne”.

V: “Der er da dimser rundt omkring. Gule sløjfer og ting og sager”.

T: *Har I en gul [Støt Vore Soldater]-sløjfe på køleskabet?*

V: “Nej, det er sådan en amerikansk ting”.

M: “Havde vi ikke en gul sløjfe på bilen?”.

T: *Jo, var det ikke Birgittes forsøg på at se, ‘hvad sker der, når jeg sætter denne her bagpå?’.*

M: “Jo, hvad er reaktionen? Det styrer ens blik. Det er jo ikke noget, som man havde tænkt over ellers. Men idet hendes [Birgittes] opmærksomhed bliver rettet imod det, gør ens egen det automatisk også. Men det er jo små ting, som at man lige pludselig lægger vejen forbi [soldater]grave eller udpeger biler med gule sløjfer”.

V: “Der er jo ikke meget [etnografika], som betyder noget. Altså denne her [water pitcher] er helt sikkert en, som betyder noget for os. Den er vigtig”.

T: *Hvorfor? Hvad er historien bag?*

V: “Det var den, som vores drikkevand var opbevaret i, mens vi boede i Driver’s Quarter [i Tambuttegama, Sri Lanka] som base for, hvor Birgitte lavede feltarbejde om Mahaweli-[genhusnings]projektet. Den var hjørnestenen i husholdningen i det år... Grunden til, at jeg fremhæver den som ting, det er, at det er et andet liv. Det er mere primitivt. Man skal arbejde mere for sagen. Dét, tror jeg, har sat et præg på resten af vores tilværelse. Jeg tror helt sikkert, vi værdsætter, at man bare kan åbne for vandet, når vi ved, det ikke er let at leve alle mulige andre steder”.

Water pitcher, Mahaweli-projektet, Sri Lanka | Spisestuen

T: *Hvordan har I oplevet at være med på feltarbejde i Sri Lanka?*

V: “Det har været specielt på den måde, at det var manden, som var den led-sagende. Så ude i landsbyerne har det altid været lidt pudsigt. Jeg troede, at jeg skulle skrive mit speciale på det tidspunkt, og måske finde ud af at spille lidt golf og måske rejse og spille Asian Tour, men det ødelagde den tamilske storoffensiv. For det blev noget helt andet med at rejse ind og ud”.

M: “Jeg har jo været lille. Jeg har mest erindringer om at gå og vande skild-padder. Jeg tror, at det først meget sent er gået op for mig, at andre ikke er på ferie på den måde. At det ikke indebærer, at man skal ud i landsbyerne og snakke med folk. Man kunne ikke slippe hende [Birgitte] løs nogen steder, uden at hun var rundt og snakke med alle og skulle høre, hvordan hele deres liv hang sammen. Hun var god til at få folk til at tale. Det virkede som om, alle de steder hun kom, der åbnede folk sig op for hende”.

Vicente i køkkenet,
Driver's Quarter,
Tambuttegama.

Birgitte, Driver's Quarter, Tambutte-gama.

Malene i arbejde,
Anuradhapura,
New Town.

Banksy-kort, vægmaleri, Betlehem | Birgittes hjemmekontor.

M: “Vi har jo selv været i Israel-Palæstina sammen. Det er da enormt givende, hvorimod hvis man sidder langt fra konflikten, er det nemt at være klog på den og sige, ‘hvorfor gør de mennesker da ikke bare sådan og sådan?’. Det giver noget at have været der, have mødt og have snakket med folk, og det er jo noget, som vi i virkeligheden kun har gjort qua, at vi har været sammen med hende [Birgitte]”.

V: “Der er også en anden ting. Jeg har Birgitte med mig. Det er sådan en, som hun har samlet op, når hun havde fat i alle de der militærfolk. Den er jo højaktuel med F-35 [kampfly]. Den har jeg med i mit nøglebundt. Så tænker jeg lidt på hende med den”.

T: Ét er feltarbejde og *etnografika*, andet er arbejdet ved universitetet. Hvor meget har det fyldt ved middagsbordet?

M: “Vi har hørt meget om, at nu har de studerende ikke læst, og de kan ikke finde ud af at sætte komma. Jeg har taget det til mig. Da jeg startede ved universitetet, skulle jeg i hvert fald ikke være den, der ikke havde læst”.

V: “Jeg husker alt muligt institutledelsesmæssigt. Der var mange samtaler om, hvordan man umuligt kunne nå alt det, som der nu blev dikteret, at man skulle nå at gøre. Der var mange gnidninger i det og helt sikkert ting, som har stresset hende. Hun sad også på et tidspunkt i Forskningsrådet. Det var jo også et kæmpe job, som hun på institutsiden ikke fik anerkendt særligt meget. Det var jo ikke noget, som kunne være venstrehåndsarbejde for Birgitte”.

M: “Det var da også et tilbagevendende emne ved middagsbordet: hvem der nu end har gjort noget retfærdigt eller noget uretfærdigt. Og det er jo små ting i løbet af dagen, men der var da også en periode med nogle mandlige kolleger, der blev forfordelt fremfor nogle af de kvindelige. Det gik hun meget op i”.

Malene, Birgitte og Vicente, familieuflugt, Dyrehaven.

V: “Du har ret. Men ikke i form af at bære nag, men at registrere det og analysere det. Der var lidt af en produktiv motor i den der retfærdigheds-sans. Det har hjulpet med, hvor blikket skulle rettes hen”.

M: “Det er også noget, der nogle gange har gjort, at hun ikke har kunnet lade være med at tale højt om ting. Hun har simpelthen ikke kunne stoppe sig selv”.

V: “Ja, for én med retfærdighedssans, så blev hun godt nok ikke retfærdigt behandlet. Det må jeg sige”.

M: “Sådan er livet uretfærdigt åbenbart”.

V: “Åbenbart. Det må være læren”.

Interviewet er slut. Samtalen med Birgitte fortsætter. Med Vicentes ord: “Hun er jo hos os hver dag”, og vi spørger tit: “Hvad ville Birgitte have gjort?”. Jeg tager afsked med håb om gensyn. Når danske soldater mister en nær kollega og kammerat i krig, mødes de ofte hvert år omkring dødsdagen for at være sammen om/med den afdøde. Kunne man forestille sig lignende tradition med Birgitte? Det ville der næsten være en vis poetisk retfærdighed i.

Birgitte Refslund Sørensen (1. sept. 1960-12. dec. 2019)

- Uddannet antropolog fra Københavns Universitet (magister 1989, ph.d. 1993).
- Juniorrådgiver, FN, Geneve (1994-1997).
- Programmedarbejder, Dansk Flygtningehjælp, Sri Lanka (1999-2000).
- Lektor, Institut for Antropologi, Københavns Universitet (2001-2019).
- Rådsmedlem, Danmarks Frie Forskningsfond | Kultur og Kommunikation (2017-2019).

Om forfatteren

Thomas Randrup Pedersen er uddannet antropolog og adjunkt ved Forsvarsakademiet.